

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

**ВІД РИМСЬКОГО ПРАВА
ДО ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРАВА ЄВРОПИ:
ЄВРООРІЄНТОВАНА ШКОЛА
ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЦИВІЛІСТИКИ
НА ТЛІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ**

Колективна монографія

*За редакцією
Є. Харитонова, О. Харитонової, І. Давидової*

Одеса
Фенікс
2025

УДК 323.22/.28:355.01] (477):342.7
В 42

*Рекомендовано рішенням вченої ради Національного університету
«Одеська юридична академія» 24 вересня 2025 року (протокол № 2)*

Рецензенти:

Булеца С. Б. – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Ужгородського національного університету;

Гринько С. Д. – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова;

Дудченко В. В. – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

В 42 **Від римського права до інтеграційного права Європи: євроорієнтована школа порівняльної цивілістики на тлі гібридної війни : кол. монографія / за заг. ред. проф.: Є. Харитонова, О. Харитонової, І. Давидової. – Одеса : Фенікс, 2025. – 660 с.**
ISBN 978-617-8763-01-5

Колективна монографія є комплексним дослідженням еволюції приватного права – від римської традиції до сучасних європейських моделей у контексті гібридної війни проти України.

У книзі поєднані: дослідження методологічних засад порівняльної цивілістики; аналіз римського приватного права як основи європейської правової цивілізації; вивчення впливу гібридної війни на приватноправові інститути; компаративістські студії у сфері сімейного, договірної, спадкового, банківського та цифрового права; розгляд нових викликів, пов'язаних із цифровізацією та трансформацією правосвідомості.

Монографія адресована науковцям, викладачам, юристам-практикам, студентам юридичних факультетів і всім, хто цікавиться розвитком приватного права в умовах європейської інтеграції та гібридної війни.

УДК 323.22/.28:355.01] (477):342.7

ISBN 978-617-8763-01-5

© Колектив авторів, 2025

Розділ 13. Дорожнє будівництво під час війни: поняття, значення та правові засади (Юлія Кривенко, Сергій Колесниченко)	358
---	-----

ГАЛУЗЕВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Розділ 14. Адаптація законодавства України до права ЄС в сфері регулювання сімейних відносин в умовах гібридної війни (Оксана Сафончик)	383
Розділ 15. Цивільно-правові особливості банківських договорів у країнах континентальної правової сім'ї (Роксолана Московчук)	415
Розділ 16. Вплив римського приватного права на формування непоіменованих контрактів (Вікторія Павлова)	447
Розділ 17. Особливості виконання договору про управління спадщиною в умовах воєнного стану (Сергій Узунов)	457
Розділ 18. Особливості договору про надання послуг з охорони майна в умовах воєнного стану (Денис Карташев)	479
Розділ 19. Особливості процедури банкрутства в Україні та ЄС: порівняльно-правовий аспект (Олена Копитова)	513
Розділ 20. Termination of the Obligations Due to Impossibility of its Performance: Force Majeure Clause V. Hardship Clause (Clausula Rebus Sic Stantibus) (Гончаренко Владислава)	547

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Розділ 21. Роль цифрових технологій у забезпеченні доступу до цивільного правосуддя: компаративістський погляд (Крістіна Дрогозюк)	566
Розділ 22. Приватно-правові засади цифрової економіки: європейський досвід та український контекст (Оксана Калітенко)	595
Розділ 23. Від цивілістичних шкіл до єдиної цивілістичної традиції: спадкоємність, інтеграція, перспективи (замість післямови) (Євген Харитонов)	633
СПИСОК ОСНОВНИХ ПРАЦЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ШКОЛИ.	637

Розділ 18

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ З ОХОРОНИ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

DOI

Денис Карташев
доктор філософії (081 Право)

Під час дії правового режиму воєнного стану потреба в охороні майна (житлового, комерційного, державного) зростає різко – одночасно змінюються умови виконання та ризики для сторін договору (знищення об'єктів, мобілізація персоналу, обмеження пересування, форс-мажорні обставини). Це породжує системні питання про правове регулювання таких відносин.

Державний регулятор (ліцензування, вимоги до суб'єктів охоронної діяльності, перевірки) адаптує правила в умовах воєнного стану – це безпосередньо впливає на можливість укладення та виконання договорів. Зазначене підтверджує актуальність дослідження даного питання.

Цивільне законодавство і спеціальні норми містять загальні правила, але правовий режим воєнного стану породжує нестандартні ситуації (тимчасова втрата можливостей стороною, зміна умов безпеки, застосування зброї працівниками охорони тощо), що не завжди чітко відрегульовано. Це створює ризики судових спорів і неоднозначності в тлумаченні договорів.

Судова практика щодо цивільних правовідносин у воєнний час розвивається, але потребує системного наукового осмислення для формування прогнозованих підходів у спорах, пов'язаних з охоронними договорами.

Поєднання цивільно-правового аналізу (договірне право, відповідальність, форс-мажор) зі спеціально-галузевим регулюванням охоронної діяльності в умовах дії правового режиму воєнного стану дає підґрунтя для нових наукових висновків і практичних рекомендацій.

Зокрема, важливим є застосування міждисциплінарного підходу: порівняльно-правового аналізу, аналізу судової практики, моніторингу нормативних змін, опитувань практиків (охоронних компаній, замовників, юристів).

Отже, вивчення окреслених питань є актуальним через підвищену потребу в охоронних послугах і одночасну зміну правового середовища під час воєнного стану; необхідним, оскільки існують прогалини й невизначеності, які створюють практичні ризики для сторін. Результати матимуть пряме прикладне значення (типові договори, рекомендації для регулятора) та внесок у наукове тлумачення цивільно-правових наслідків воєнного режиму.

Аналіз існуючих наукових досліджень дають можливість зазначити наступне:

Дослідженню поняття та сутності договорів, як таких, присвячена досить значна кількість наукових досліджень, серед них вважаємо за необхідне відзначити ґрунтовні дослідження таких науковців, як: Бервено¹, Д. П. Вівчарук², С. В. Панченко³, С. П. Погребняк⁴, С. О. Погрібний⁵, О. В. Шагака⁶ та ін.

Дослідженню питань правового регулювання охорони приділялась певна увага науковцями-юристами. Дані питання розглядалися в межах різних галузей права (адміністративне право, кримінальне право, цивільне право тощо) як на рівні ґрунтовних наукових досліджень (дисертації, монографії), так і в межах окремих наукових статей та тез доповідей на наукових заходах.

Так, у межах адміністративно-правового регулювання питанням щодо охоронної діяльності присвячені ґрунтовні дослідження, зо-

¹ Бервено С. М. Проблеми договірної права України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.

² Вівчарук Д. П. Типовий договір у цивільному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2016. 209 с.

³ Панченко С. В. Джерела цивільного договірної права: дис. ... д-ра філософії. Хмельницький, 2021. 241 с.

⁴ Погребняк С. П. Договір: загальнотеоретична характеристика. *Договір як універсальна правова конструкція*: монографія; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. С. 13-25.

⁵ Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. К., 2009. 36 с.

⁶ Шагака О. В. Відшкодування збитків, завданих у результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті: дис. ... д-ра філософії. 081. Одеса, 2021. 180 с.

крема, таких вітчизняних науковців, як: О. М. Єщук¹, І. В. Курило², Р. В. МIRONЮК³, Д. Г. Мулявки⁴, А. Г. Сачаво⁵, І. В. Хорт⁶, Ю. О. Ярошенко⁷.

Питання щодо охорони в контексті цивільно-правових відносин розглядали, зокрема, наступні науковці: А. В. Басова⁸, Д. В. Бездітко⁹, С. П. Довбій¹⁰, Д. В. Козир¹¹, С. С. Юрко¹². Їх роботи повністю присвячені вивченню договірних відносин під час надання послуг з охорони. Враховуючи, що об'єктом охорони може бути або особа, або майно, проаналізуємо більш детально зазначені праці з врахуванням вказаного поділу.

Д. В. Козир присвятив своє дисертаційне дослідження вивченню цивільного-правових аспектів договору охорони за законодавством України, розглядаючи його поняття, сутність, визначаючи класифікацію, вивчаючи суб'єктний та об'єктний склад; робить слушний висновок про те, що «класифікація договорів охорони, яка проводиться на засадах загальної класифікації цивільно-правових договорів, доз-

¹ Єщук О. М. Адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 244 с.

² Курило В. І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2003. 20 с.

³ МIRONЮК Р. В. Адміністративно-правове регулювання надання приватних охоронних послуг: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2016. 128 с.

⁴ Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2020. 520 с.

⁵ Сачаво А. Г. Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 20 с.

⁶ Хорт І. В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ в сфері охоронної діяльності: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2013. 22 с.

⁷ Ярошенко Ю. О. Адміністративно-правове регулювання діяльності приватних охоронних структур в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2015. 276 с.

⁸ Басова А. В. Договір охорони фізичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 189 с.

⁹ Бездітко Д. В. Договір охорони життя та здоров'я фізичної особи (тілоохоронництва) за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 19 с.

¹⁰ Довбій С. П. Договір охорони майна: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2004. 188 с.

¹¹ Козир Д. О. Договір охорони: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 20 с.

¹² Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 252 с.

воляє визначити конкретні ознаки договору охорони, який повинен бути укладено, його вид, особливості суб'єктного складу, виду охорони, з метою обрання найоптимальніших засобів захисту об'єкту, який підлягає охороні»¹. Значна увага в роботі приділена аналізу договору охорони фізичної особи.

А. В. Басова проаналізувала договір охорони фізичних осіб, розглянувши «правову природу відносин з охорони фізичних осіб та їх місце в системі цивільних правовідносин; питання щодо укладення договору охорони фізичних осіб; правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами договору охорони фізичних осіб своїх обов'язків, зокрема, узагальнені фактичні та юридичні ознаки охорони фізичної особи; запропоноване авторське визначення договору охорони фізичної особи, під яким слід вважати домовленість, відповідно до якої одна сторона (охоронець) зобов'язується надати за допомогою спеціальних засобів послуги з організації та забезпечення охорони життя та здоров'я другої сторони (замовника) від протиправних посягань та інших видів небезпек, а останній забезпечує усі необхідні для цього умови та проводить оплату наданих послуг та ін.»²

Д. В. Бездітко у своїй дисертації розглядає «найбільш значущі теоретичні й практичні питання, що стосуються правової природи цивільно-правового договору охорони життя та здоров'я фізичної особи, його особливостей, порядку укладення та припинення, відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору, а також природи відповідної цивільно-правової послуги. Окрему увагу приділено визначенню та розгляду кола осіб, що мають право виступати стороною договору охорони, а також безпосередньо надавати послуги охорони життя та здоров'я фізичної особи; розглядає можливість окремих фізичних осіб виступати самостійними суб'єктами охоронної діяльності; проводить аналіз норм Закону України «Про охоронну діяльність» за результатами якого формуються пропозиції з внесення змін до його змісту».³

¹ Козир Д. О. Договір охорони: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 20 с.

² Басова А. В. Договір охорони фізичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 189 с.

³ Бездітко Д. В. Договір охорони життя та здоров'я фізичної особи (тілоохоронництва) за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 19 с.

Отже, бачимо, що дослідження А. В. Басової та Д. В. Бездітко присвячені вивченню особливостей договору охорони, де об'єктом охорони є саме: особа.

Частково торкається питань надання охоронних послуг і С. С. Юрко, який, зокрема, запропонував «класифікувати недержавну правоохоронну діяльність на публічну недержавну правоохоронну діяльність та приватну недержавну правоохоронну діяльність на підставі критерію захисту, відповідно, публічних чи приватних інтересів; до першої категорії запропоновано зараховувати діяльність муніципальних поліцейських органів та громадських правоохоронних формувань, а до другої – приватних детективів та охоронних агентств»¹.

Необхідно також виділити дослідження С. П. Довбії, який вивчає договір охорони (як цивільно-правовий договір), де об'єктом виступає майно. Зокрема, Сергій Петрович у даному дослідженні проводить «комплексний аналіз теоретичних і практичних питань, які виникають у зв'язку з оплатним наданням послуг з охорони майна; визначає сферу застосування договірної форми регулювання відносин, які досліджуються; комплексно досліджує цивільно-правовий договір охорони майна як юридичну модель поведінки учасників цих відносин, яка відображає їх специфіку та характерні ознаки; визначає сутність договору охорони майна, його правову природу, місце в загальній системі зобов'язального права; формулює авторське поняття договору охорони майна; обґрунтовує та формулює науково-теоретичні пропозиції щодо вдосконалення механізму правового регулювання відносин з надання послуг охорони.»² Разом з тим варто зазначити, що дане дослідження було захищене у 2004 році, тож ґрунтувалося на застарілому нині законодавстві. Враховуючи особливості розвитку суспільства за останні десятиліття, зокрема, цифровізацію, використання штучного інтелекту; «часи ковіду»; введення правового режиму воєнного стану внаслідок повномасштабного вторгнення на територію України і як наслідок всього перерахованого – зміни та певного уточнення законодавчої бази щодо регулювання досліджуваних правовідносин, вважаємо, що цивільно-правова характеристика

¹ Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 252 с.

² Довбій С. П. Договір охорони майна: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2004. 188 с.

договору охорони майна потребує окремого наукового дослідження, яке б враховувало зазначені особливості.

Також цікавою є робота З. І. Книш, яка хоч не присвячена договору охорони, як такому, однак, стосується питань цивільно-правової охорони права власності внутрішньо переміщених осіб. Авторка, зокрема, зазначає, що «межі права власності внутрішньо переміщених осіб слід розглядати як ступінь можливої поведінки таких осіб щодо об'єктів права власності, залишених на тимчасово окупованій території, згідно із законодавством або договором, яка не повинна порушувати права та інтереси інших суб'єктів, у тому числі України, посягати на національну безпеку, завдавати шкоди довкіллю або культурній спадщині, моральним засадам суспільства, порушувати правила підприємницької діяльності»¹. Таким чином робимо висновок про можливість використання договору, як способу захисту власності внутрішньо переміщених осіб, однак виникає сумнів у реальній здійсненності такого договору.

Отже, ґрунтовних досліджень (на рівні дисертаційних та монографічних) про надання послуг з охорони в цивільному праві не так багато. Більшість з них не враховують новацій, пов'язаних з прийняттям Закону України «Про охоронну діяльність», або ж навіть якщо й торкаються частково найбільш значущих теоретичних і практичних питань, що стосуються правової природи цивільно-правового договору про надання послуг з охорони, то в більшій мірі (або повністю) присвячені аналізу договору охорони життя та здоров'я фізичної особи, зокрема, його особливостей, порядку укладення та припинення, відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору, а також природи відповідної цивільно-правової послуги. Тож, нині фактично відсутнє цілісне наукове дослідження, присвячене особливостям правового регулювання договору про надання послуг з охорони саме майна, а суперечливість правозастосовної практики ускладнює створення ефективного законодавства та не забезпечує належний захист прав учасників цивільних правовідносин.²

¹ Книш З. І. Цивільно-правова охорона права власності внутрішньо переміщених осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2021. 20 с.

² Карташев Д. В. Істотні умови договору про надання послуг з охорони майна *Правнича мова в галузі приватного права: матер. Всеукраїнського круглого столу* (м. Одеса, 29.03.2024 р.). Одеса: Фенікс, 2024 С. 42-45.

Разом з тим, крім дисертаційних та монографічних досліджень, у науковій літературі є й певна низка досліджень на рівні фахових наукових публікацій, які тим чи іншим чином стосуються цивільно-правової характеристики договору охорони. Такі дослідження стосуються як загальної характеристики договору охорони, необхідності відмежування його від договору зберігання, аналізу, окремо договору охорони фізичної особи та майна, а також особливостей правового регулювання штучного інтелекту та можливостей його використання при укладенні та виконанні договору охорони. Разом з тим, не враховують останніх тенденцій та особливостей укладення та виконання договору охорони майна в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, правового режиму воєнного стану та інших особливостей сьогодення.

Правове регулювання відносин надання послуг з охорони майна за законодавством України

Правове регулювання відносин, які досліджуються, є важливим елементом системи забезпечення безпеки громадян і юридичних осіб в Україні. З розвитком ринку охоронних послуг і зростанням ризиків для власників майна з'являється необхідність у чітких та ефективних правових механізмах, які регулюють діяльність суб'єктів охоронної діяльності.

Порядок надання, організація та здійснення охоронних послуг та діяльність приватних охоронних структур у контексті охорони власності на території України регулюється, зокрема, такими нормативно-правовими актами, як: Конституція України¹, Цивільним кодексом України², Законами України: «Про охоронну діяльність»³, «Про ліцензування видів господарської діяльності»⁴, «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»⁵, «Про

¹ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96вр>

² Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

³ Про охоронну діяльність: Закон України від 22.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>

⁴ Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

⁵ Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»¹, «Про захист прав споживачів»², «Про Національну поліцію»³; постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження ліцензійних умов провадження охоронної діяльності»⁴, «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»⁵, «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ»⁶, «Про затвердження переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності»⁷ та ін.

Закон України «Про охоронну діяльність» визначає основні принципи, на яких базується діяльність суб'єктів охоронної діяльності, включаючи обов'язковість ліцензування, дотримання прав і свобод громадян, а також забезпечення належного рівня професіоналізму та матеріально-технічного забезпечення охоронних структур.

Відповідно до законодавства України, охоронна діяльність підлягає обов'язковому ліцензуванню. Ліцензія на здійснення охоронної діяльності видається уповноваженим органом – Міністерством внутрішніх справ України. Ліцензійні умови включають вимоги до матеріально-технічної бази охоронних компаній, професійної підготовки

¹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

² Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

³ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

⁴ Про затвердження ліцензійних умов провадження охоронної діяльності: постанова КМУ від 18.11.2015 № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2015-%D0%B-F#Text>

⁵ Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 609. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-2015-%D0%B-F#Text>

⁶ Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 № 834. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834-2015-%D0%BF#Text>

⁷ Про затвердження переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2013 року № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/97-2013-%D0%B-F#Text>

персоналу, а також використання спеціальних засобів і технічних систем охорони. Ліцензія на охоронну діяльність є дозвоільним документом, що уповноважує юридичну особу або фізичну особу – підприємця надавати послуги з охорони майна або людей. Таким чином, через систему ліцензування охоронної діяльності контроль за дотриманням суб'єктами господарювання відповідних ліцензійних вимог і обов'язкових правил особистої безпеки для власників майна набуває адміністративного значення, а статус власників (фізичних осіб, установ, організацій) у певних аспектах стає адміністративним¹. Також наявність ліцензії є обов'язковою для визнання укладеного договору про надання послуг з охорони дійсним.

Суб'єкт приватної охоронної діяльності є суб'єктом підприємницької діяльності, що займається охороною з метою отримання прибутку, і водночас виступає суб'єктом адміністративно-правової діяльності, якому держава делегувала повноваження щодо забезпечення особистої безпеки та захисту майна громадян, відповідно до Конституції України.²

У Законах України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» визначено види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, одним з яких є провадження охоронної діяльності, порядок їх ліцензування, встановлюється порядок нагляду та контролю у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності.³

Відповідно до Закону «Про охоронну діяльність», його дія поширюється «на правовідносини правоохоронних органів та військових формувань у процесі надання ними послуг з охорони власності та громадян у частині, що не регулюється законодавчими актами, які регламентують їх діяльність»⁴. Органами державного регулювання

¹ Петренко Г. О., Костирко Ю. С. Деякі питання законодавчого регулювання охоронної діяльності. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article>

² Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96вр>

³ Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>; Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

⁴ Про охоронну діяльність: Закон України від 22.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>

у сфері охоронної діяльності є Кабінет Міністрів України, а також центральний орган виконавчої влади у сфері охоронної діяльності.

Аналіз існуючої нормативно-правової бази щодо регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності дозволяє визначити Міністерство внутрішніх справ України органом ліцензування щодо здійснення такого виду господарської діяльності, як охоронна діяльність. У контексті зазначеного Міністерство внутрішніх справ України видало наказ «Про затвердження уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ України», яким затверджено форму акту, який складається «за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню»¹. Зазначене в сукупності дає підстави стверджувати, що органи ліцензування (в даному випадку МВС України) здійснюють системну діяльність щодо перевірки дотримання суб'єктами господарювання діючих законодавчих вимог, в тому числі й забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна.

Кабінет Міністрів України затвердив критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, в якому визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду та контролю². До таких критеріїв віднесено:

- строк здійснення охоронної діяльності суб'єктом господарювання, який має ліцензію на цю діяльність (ліцензіатом);
- дотримання ліцензіатом Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності протягом останніх трьох років, що передують плановому періоду;
- чисельність персоналу охорони станом на дату затвердження річного плану проведення планових заходів державного нагляду (контролю);

¹ Про затвердження уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.02.2019 № 82. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-19#n10>

² Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 825. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2018-%D0%BF#n41>

- рівень кваліфікації персоналу охорони на дату затвердження річного плану проведення планових заходів державного нагляду (контролю);
- наявність засобів для здійснення охоронної діяльності на дату затвердження річного плану проведення планових заходів державного нагляду (контролю);
- тип об'єктів, що перебували під охороною ліцензіата протягом останніх двох років, що передують плановому періоду.¹

З урахуванням установлених критеріїв суб'єктів господарювання, які провадять охоронну діяльність, відносять до одного з трьох ступенів ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності: високого, середнього, незначного, для кожного з яких застосовується своя періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю), а саме: для високого рівня – один раз на два роки, для середнього – один раз на три роки, для незначного – один раз на п'ять років.²

Процедура визначення ризиків настання негативних наслідків від провадження такого виду господарської діяльності як охоронна залежить від співвіднесення: цілей державного нагляду (контролю); подій, що містять ризик настання негативних наслідків; негативного наслідку даної події, критерію оцінки ступеня ризику. Вибудовуючи певну послідовність та застосовуючи до неї показники, встановлені Кабінетом Міністрів України, в кожному конкретному випадку вираховуються бали, які і дають можливість віднести дану господарську діяльність у сфері охоронної діяльності до певного ступеня ризику від її провадження.³

¹ Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 825. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2018-%D0%BF#n41>

² Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 825. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2018-%D0%BF#n41>

³ Про затвердження уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.02.2019 № 82. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-19#n10>

Також відзначимо, що відповідно до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» органам і посадовим особам, які за законом уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, тимчасово заборонено проводити планові та позапланові перевірки суб'єктів господарювання, що працюють у зоні проведення антитерористичної операції. Винятком є позапланові перевірки суб'єктів господарювання, які відповідно до критеріїв оцінки ступеня ризику, затверджених Кабінетом Міністрів України, віднесені до категорії з високим ступенем ризику.¹

Закон України «Про Національну поліцію» визначає правові засади діяльності Національної поліції України, яка є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує охорону прав і свобод людини, громадського порядку, боротьбу зі злочинністю та інші функції у сфері правоохоронної діяльності². Основними напрямками, які він регулює, є: охорона публічного порядку та забезпечення громадської безпеки; захист прав і свобод людини та громадянина; превенція злочинів та адміністративних правопорушень; розслідування кримінальних правопорушень; надання допомоги громадянам у ситуаціях, що загрожують їхньому життю, здоров'ю або майну; виконання інших завдань, визначених законодавством. У складі поліції функціонує поліція охорони, яка виконує ідентичні функції з ліцензованими охоронними фірмами в контексті надання послуг з охорони майна на довірливих засадах.

Важливо тут згадати й Постанову Кабінету Міністрів України «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерство внутрішніх справ», яка направлена, зокрема, на інтеграцію поліції охорони в структуру Національної поліції України; оптимізацію діяльності територіальних органів для підвищення ефективності охоронних послуг; створення правових та організаційних умов для забезпечення охоронної діяльності на території України; ліквідацію окремих територіальних органів МВС, неактуальних в умовах реформування правоохоронної системи; забезпечення безпе-

¹ Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції: Закон України від 02.09.2014 № 1669-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-18#Text>

² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

первності надання охоронних послуг державним установам, організаціям і громадянам.¹

Тож обидва зазначені нормативно-правові акти спрямовані на модернізацію правоохоронної системи, підвищення її ефективності та забезпечення надійного захисту громадян і правопорядку.

Порядок забезпечення охорони об'єктів органами поліції охорони на договірних засадах регулюється окремим наказом Міністерства внутрішніх справ України. Адже в даному випадку мова йде про забезпечення охорони об'єктів, що належать до категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 975. Нормативно-правовою базою тут є: Закони України «Про Національну поліцію», «Про охоронну діяльність», Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів, Інструкція з технічної експлуатації засобів охоронного призначення і організації роботи пунктів централізованого спостереження в органах, підрозділах поліції охорони.

Охорона таких об'єктів може здійснюватися у формі фізичної охорони та/або із використанням засобів охоронного призначення. Вид охорони визначається поліцією охорони спільно із замовником (органом, компанією, установою чи організацією, у віданні яких перебувають об'єкти) окремо для кожного об'єкта, з урахуванням його особливостей, таких як розташування, площа, технічний стан, інженерний захист, наявність іншої охорони, протяжність поста чи маршруту тощо.

Фізична охорона здійснюється відповідно до встановленої Інструкції. Якщо об'єкт належить до критичної інфраструктури згідно з порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України, його охорона здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Об'єкти, які охороняються відомчими, спеціалізованими, воєнізованими підрозділами чи військовими формуваннями, створеними відповідно до законодавства, за зверненням замовника можуть додатково охоронятися або посилюватися поліцією охорони на договір-

¹ Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерство внутрішніх справ: постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 № 834. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834-2015-%D0%BF#Text>

них засадах. Винятком є компанії, установи та організації, що перебувають у сфері управління Держрезерву.

Охорона об'єктів забезпечується на підставі письмового договору про надання охоронних послуг, укладеного між замовником та органом поліції охорони відповідно до законодавства України.

Для підготовки проєкту договору замовник подає до органу поліції охорони письмове звернення.

У разі проведення процедури публічної закупівлі охоронних послуг договір укладається та охорона здійснюється відповідно до чинного законодавства.

До письмового звернення додаються завірени копії: зареєстрованого (затвердженого) установчого документа; документів, що підтверджують право власності або користування об'єктом, охорона якого є предметом договору.

Органи поліції охорони також мають право на письмовий запит до замовника для отримання додаткових відомостей чи копій документів, необхідних для організації охорони об'єкта.

Підготовка, облік та зберігання проєкту договору про надання послуг з охорони об'єкта здійснюються органом поліції охорони у відповідності до чинного законодавства України.

У процесі узгодження умов охорони об'єкта: визначаються вид охорони та вартість послуг; узгоджується текст проєкту договору про надання послуг з охорони. Підписання договору здійснюється замовником та керівником органу поліції охорони або уповноваженою особою, що виконує його обов'язки.¹

Наступною постановою Кабінету Міністрів України, яка потребує уваги в контексті даного дослідження, є постанова «Про затвердження переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності», яка до таких засобів відносить: «бронежилети; захисні каски; газові балончики з аерозолями сльозоточивої та дратівної дії; газові пістолети і револьвери та патрони до них калібру 6, 8 і 9 міліметрів, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії; гумові кийки; наручники пластикові (текстильні) одноразового використання; а також ви-

¹ Про затвердження Порядку забезпечення охорони об'єктів органами поліції охорони на договірних засадах: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14.12.2022 № 816. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-23#Text>

ключно для суб'єктів охоронної діяльності, які здійснюють охорону особливо важливих об'єктів права державної власності або надають охоронні послуги із залученням власного транспорту реагування та використанням пунктів централізованого спостереження, електрошокові пристрої – електрошокові пристрої та пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначені патрони».¹

Окремо варто згадати й наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів», який затверджує Інструкцію про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів та Порядок взаємодії органів та підрозділів поліції під час організації та виконання органами поліції охорони заходів з фізичної охорони об'єктів. Зазначена Інструкція визначає основні засади службової діяльності органів і підрозділів поліції охорони, спрямовані на організацію та виконання заходів з фізичної охорони об'єктів і майна усіх форм власності, фізичних осіб, прийнятих під охорону на договірних засадах, Порядок визначає механізм взаємодії територіальних органів і підрозділів Національної поліції України під час організації та виконання органами та підрозділами поліції охорони заходів з фізичної охорони об'єктів.

ЦК України регулює основні засади укладення, зміни та припинення цивільно-правових договорів, відповідальність за порушення договірних зобов'язань, зокрема, договору охорони, який відносить до спеціальних видів зберігання.

Суб'єктами правовідносин у сфері охорони можуть бути, як фізичні особи, так і компанії, установи, організації, які уклали з охоронними компаніями договір про охорону майна. Виконання функцій, щодо охорони майна власників/замовників охоронними структурами відбувається на основі цивільно-правових договорів.

Відповідно до ст. 978 ЦК України «за договором охорони охоронець, який є суб'єктом підприємницької діяльності, зобов'язується забезпечити недоторканність особи чи майна, які охороняються. Во-

¹ Про затвердження переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2013 року № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/97-2013-%D0%B-F#Text>

лоділець такого майна або особа, яку охороняють, зобов'язані виконувати передбачені договором правила особистої та майнової безпеки і щомісячно сплачувати охоронцю встановлену плату.»¹

Враховуючи те, що «охоронець є суб'єктом підприємницької діяльності», важливим є й застосування відповідних спеціальних нормативних актів у цій сфері, зокрема в питаннях стосовно регулювання підприємницької діяльності надавача охоронних послуг.

Основою правовідносин між суб'єктом охоронної діяльності та замовником є договір. Договір про надання послуг з охорони майна має включати всі суттєві умови, такі як види охоронних послуг, порядок їх надання, права та обов'язки сторін, розмір і порядок оплати, відповідальність за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань. Важливе значення мають положення, які стосуються правового захисту інтересів замовника, включаючи відшкодування збитків у разі настання страхових випадків.

Охоронні компанії (за наявності ліцензії) мають право на здійснення різних видів охоронних заходів, включаючи фізичну охорону об'єктів, патрулювання територій, моніторинг стану об'єктів за допомогою технічних засобів тощо. Законодавство також дозволяє охоронцям використовувати спеціальні засоби захисту, включаючи засоби індивідуального захисту, зброю (у разі отримання відповідного дозволу), та інші технічні засоби, передбачені ліцензійними умовами.

Обов'язки охоронних компаній включають забезпечення належного рівня охорони, дотримання законності під час виконання охоронних заходів, захист прав і свобод громадян, а також належне реагування на надзвичайні ситуації. Крім того, зазначені суб'єкти повинні забезпечити професійну підготовку свого персоналу, що включає навчання правовим основам охоронної діяльності, правилам використання спеціальних засобів і надання першої медичної допомоги.

Замовники охоронних послуг мають право вимагати належного виконання охоронних заходів згідно з умовами договору. Вони також можуть контролювати якість надання послуг, вимагати звітності від охоронних компаній та розірвати договір у разі систематичних порушень умов надання послуг.

¹ Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Замовники зобов'язані своєчасно сплачувати за надані охоронні послуги, дотримуватися умов договору та забезпечити охоронним компаніям доступ до об'єктів, що охороняються. Вони також повинні інформувати охоронні компанії про всі зміни, які можуть вплинути на охорону об'єкта (наприклад, про проведення ремонтних робіт, зміну власника тощо).

Незважаючи на існування розгалуженої правової бази, у сфері охоронної діяльності в Україні є низка проблем, які потребують вирішення, серед яких: недосконалість механізмів контролю за діяльністю охоронних компаній; недостатня захищеність прав замовників; невизначеність деяких аспектів договірних відносин.

Одним з викликів у сфері охоронної діяльності є недостатній контроль за дотриманням ліцензійних умов, правил і стандартів надання охоронних послуг з боку уповноважених органів. Це може призводити до ситуацій, коли охоронні компанії, які не відповідають вимогам законодавства, продовжують надавати послуги, що загрожує безпеці майна замовників. Хоча в разі порушень можуть бути застосовані санкції, аж до анулювання ліцензії. Враховуючи те, що наявність ліцензії для здійснення діяльності щодо надання послуг з охорони є істотною умовою договору і напряму впливає на його дійсність, дане питання потребує пильної уваги як з боку законодавця, так і з боку практиків.

Правовий захист інтересів замовників охоронних послуг залишається недостатньо розвиненим у законодавстві України. Зокрема, у випадках недобросовісного виконання зобов'язань з боку охоронних компаній замовникам важко досягти справедливого відшкодування збитків, особливо якщо договір не передбачає чітких умов щодо відповідальності сторін. Нажаль, у численній проаналізованій судовій практиці майже немає прикладів задоволення позовів замовників щодо відшкодування виконавцем договору збитків внаслідок недобросовісного надання послуги охорони майна. Досить рідко мають місце випадки, коли суд не задовольняє позов надавача послуг з охорони, який намагається стягнути оплату із замовника. У випадках же неможливості виконання своїх обов'язків надавачем послуг у зв'язку з правовим режимом воєнного стану (зокрема, під час комендантської години) суд робить висновок про відсутність у діях виконавця

ознак протиправної поведінки¹. Вважаємо, що такі особливості виконання договору повинні бути прописані в договорі, тобто погоджені сторонами, що дасть можливість зменшити на майбутнє кількість претензій сторін щодо невиконання (неналежного виконання) договору та убезпечить від судових тяганин.

Зазначене підводить до висновку про те, що невизначеність деяких аспектів договірних відносин може негативно вплинути на розуміння сторонами деяких своїх обов'язків, тягнути необґрунтовані очікування однієї сторони від іншої, більшу вірогідність неналежного виконання договору або ж бажання його розірвати завчасно.

Тож, для покращення правового регулювання охоронної діяльності в Україні необхідно:

- по-перше, посилити контроль за діяльністю охоронних компаній, удосконалити процедури ліцензування;
- по-друге, створити ефективні механізми захисту прав замовників;
- по-третє, уточнити правовий статус технічних засобів охорони та використання сучасних технологій у сфері охорони;
- по-четверте, законодавчо врегулювати використання штучного інтелекту під час надання послуг з охорони майна, зменшуючи ризики такого використання;
- по-п'яте, законодавчо та практично подолати виклики стосовно неможливості виконання договору про надання послуг з охорони майна внаслідок воєнних дій, в сірих зонах тощо.

У сукупності будемо мати підвищення прозорості надання послуг з охорони майна та вдосконалення договірних відносин у межах досліджуваного договору.

Окремої уваги потребує питання стосовно законодавчого врегулювання використання штучного інтелекту під час надання послуг з охорони майна. Основними напрямками тут є:

- визначення правового статусу штучного інтелекту у сфері охорони, що може включати закріплення в законодавстві поняття «технології штучного інтелекту в охоронній діяльності»; визначення дозволених до застосування видів штучного інтелекту (аналітика відео, моніторинг ситуацій, прогнозування загроз)

¹ Рішення Господарського суду міста Києва від 25.07.2023 у справі № 910/6459/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112404974>

та заборонених (наприклад, автоматичне ухвалення рішень про використання сили);

- регулювання відповідальності, тобто закріплення чіткого розподілу відповідальності між розробником штучного інтелекту, постачальником послуг охорони та замовником у разі помилок системи штучного інтелекту та введення вимоги страхування відповідальності за шкоду, завдану використанням штучного інтелекту;
- запровадження обов'язкової сертифікації технологій штучного інтелекту для використання у сфері охорони та затвердження на державному рівні стандартів якості та безпеки для рішень штучного інтелекту;
- прозорість і підконтрольність, тобто вимага від охоронних компаній забезпечення прозорості алгоритмів штучного інтелекту, які використовуються для обробки даних замовника та надання замовникам права на ознайомлення з функціоналом системи штучного інтелекту та її обмеженнями;
- встановлення вимоги до конфіденційності даних, які обробляє штучний інтелект (відеозаписи, аналітика поведінки, прогнози ризиків), з урахуванням Закону України «Про захист персональних даних» та заборона використання зібраних даних для інших цілей без згоди замовника;
- зобов'язання охоронних компаній проходити підготовку для роботи з системами штучного інтелекту та вивчати їхні ризики.

Вкликом сьогодення є життя в умовах дії правового режиму воєнного стану, особливо складною є ситуація законодавчим та практичним подоланням викликів виконання договорів у зонах воєнних дій та у так званих «сірих зонах». У даному напрямку можуть мати місце наступні напрямки роботи щодо вдосконалення діючого законодавства:

- закріплення положення про те, що воєнні дії автоматично визнаються форс-мажорною обставиною, яка може тимчасово звільнити виконавця від відповідальності за невиконання договору та визначення механізму підтвердження форс-мажорних обставин (наприклад, довідки від Торгово-промислової палати України);
- зміна умов договору в зонах воєнних дій, зокрема, встановлення права сторін на тимчасове призупинення виконання договору з наступним відновленням, на розірвання договору без

штрафних санкцій у разі тривалих воєнних дій, передбачення компенсаційного механізму для сторони, яка зазнала збитків;

- врахування специфіки роботи в сірих зонах, в тому числі зобов'язати охоронні компанії, які працюють у зонах підвищеного ризику, укладати страхові договори на майно та життя працівників; надати можливість державного співфінансування послуг охорони критичної інфраструктури в таких зонах;
- забезпечення державної підтримки та гарантій, що включає створення компенсаційного фонду для відшкодування збитків охоронним компаніям, які не можуть виконувати свої обов'язки через воєнні дії та запровадження державних гарантій на підтримку виконання договорів у зоні бойових дій (наприклад, через пільгове кредитування або субсидії);
- посилення захисту інтересів замовника, зокрема шляхом надання замовнику права дострокового розірвання договору без штрафів у разі, якщо охоронна компанія не може виконувати свої обов'язки через воєнні дії та передбачення повернення коштів за невикористані послуги;
- спрощення судових процедур шляхом встановлення прискореного порядку розгляду спорів, пов'язаних із невиконанням договорів у зонах воєнних дій.

Загалом, реалізація окреслених пропозицій сприятиме підвищенню якості охоронних послуг, покращенню захисту прав замовників та розширенню можливостей використання сучасних технологій у сфері охорони, а також адаптації охоронної діяльності до складних умов воєнних дій.

Отже, правове регулювання відносин щодо надання послуг з охорони майна за законодавством України є складним і багатостороннім процесом, який потребує вдосконалення. Основні проблеми, пов'язані з діяльністю охоронних компаній, можна вирішити шляхом удосконалення правових механізмів контролю, захисту прав замовників і підвищення прозорості договірних відносин. Це сприятиме підвищенню рівня безпеки в Україні та створенню більш ефективної системи охоронних послуг.

Це питання є важливим як для правознавців, які спеціалізуються на цивільному праві та безпеці, так і для практиків, які безпосередньо займаються наданням або замовленням охоронних послуг.

Перспективи впровадження штучного інтелекту в сфері надання послуг з охорони майна

У сучасний час воєнної агресії росії на території України зросла важливість дослідження питання правомірного використання штучного інтелекту та розвитку і впровадження практик інтелектуального захисту інформації, що сконцентрована на виробництві об'єктів спецпризначення.

Зокрема, у відповідь на російську агресію, Україна почала активно застосовувати широкий спектр технологій на основі штучного інтелекту, що дозволило українським військовим отримати ряд переваг на полі бою, які були б недоступні без його використання.

Однак технології штучного інтелекту не лише відкривають нові можливості у військових діях, але й створюють суспільні ризики, зокрема в аспекті дотримання прав і свобод людини. Тому важливо оцінити можливі заходи для запобігання та вирішення ризиків, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту в сфері оборони.

У межах застосування оборонного штучного інтелекту в Україні виділяють, зокрема, співпрацю з такими компаніями:

Clearview AI, яка розробляє технології штучного інтелекту для розпізнавання осіб за допомогою зображень з соціальних мереж та інтернету, що прискорює збір доказів для переслідування ймовірних воєнних злочинців завдяки ідентифікації осіб, для ідентифікації українських дітей, яких примусово вивезли з дитячих будинків на окупованих територіях, для виявлення російських диверсантів та в низці інших розвідувальних і контррозвідувальних цілей (хоча варто зазначити, що до даної компанії є ряд претензій в деяких країнах Європи, і навіть заборона використання їх продукту (наприклад, Італія, Австрія, Франція), однак в умовах воєнного стану дані системи є ефективними)¹;

Palantir, яка займається розробкою технологій штучного інтелекту для військової промисловості; основна їх технологія, модульна система Palantir Edge AI, призначена для аналізу різних наборів даних,

¹ Використання штучного інтелекту під час війни: чи нові технології можуть порушувати права людини? *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-pid-chas-viyny-chy-novi-tekhnologii-mozhut-porushuvaty-prava-liudyny/>

це програмне забезпечення на основі штучного інтелекту автоматизує процеси, такі як зліт і посадка безпілотного літального апарату, захоплення цілей під час виконання бойових операцій, а також сприяє розвитку технологій розслідування воєнних злочинів;

Primer, яка займається автоматизованим аналізом даних із використанням технологій обробки природної мови, вона використовує штучний інтелект для ідентифікації, транскрипції, перекладу та аналізу голосових повідомлень, що надходять від росіян; технологія виконує чотири основні функції: збір та трансляція аудіоматеріалів, усунення шуму, переклад та виділення ключових тверджень, що стосуються ситуації на полі бою.¹

Разом з тим варто пам'ятати, що наявність помилки (наприклад, в ідентифікації особи і віднесення її до дивертанта тощо) можуть мати необоротні наслідки, тож тут варто передбачити та максимально упередити можливі ризики використання штучного інтелекту. Також важливо зазначити, що перераховані технології штучного інтелекту мають «подвійне призначення», тобто можуть бути використані й у цивільному житті, а це у свою чергу може призвести до ризиків для демократичних прав і свобод. Тож одним з найбільш актуальних питань є правове регулювання штучного інтелекту, яка має здійснюватися комплексно та стосуватися всіх сфер його використання.

Отже, штучний інтелект є дієвим інструментом під час російсько-української війни, однак варто пам'ятати й про ризики, які можуть виникнути через розробку та використання технологій штучного інтелекту, особливо стосовно демократичних прав та свобод. Тож основним викликом є забезпечення захисту прав людини та дотримання принципів, яких український уряд повинен дотримуватися при впровадженні штучного інтелекту.

У межах удосконалення національного законодавства у сфері застосування технологій штучного інтелекту можна запропонувати наступне:

- прийняття спеціального Закону (або Кодексу) про штучний інтелект;

¹ Бойко Д., Городиський І. Штучний інтелект у сфері оборони: виклики регулювання. *Центр Дністрянського*. URL: <https://dc.org.ua/news/shtuchnyy-intelekt-u-sferi-oborony-vykylyky-regulyuvannya>

- уточнення положень Закону України «Про захист персональних даних» для регулювання автоматизованої обробки персональних даних за допомогою штучного інтелекту, передбачивши: обов'язковий аудит алгоритмів для уникнення дискримінації; можливість оскарження рішень, прийнятих автоматизованими системами;
- інтегрування принципів захисту прав людини в усі законодавчі ініціативи, що стосуються штучного інтелекту, через обов'язкові оцінки впливу таких технологій на права і свободи громадян;
- розробку механізму швидкого реагування на потенційні порушення, зокрема створення незалежного органу для розгляду скарг, пов'язаних із використанням штучного інтелекту;
- запровадження механізмів регулярного моніторингу потенційних ризиків використання технологій штучного інтелекту у сфері оборони, які можуть вплинути на права громадян;
- запровадження обов'язкової верифікації результатів систем штучного інтелекту в критичних сферах, таких як судова або правоохоронна діяльність, з подальшим погодженням цих рішень відповідальними особами;
- встановлення порядку судового контролю для використання штучного інтелекту у правопорядку, аналогічно процедурі санкціонування негласних слідчих дій;
- організація постійних відкритих платформи для обговорення нормативних змін за участю експертів, правозахисників, розробників штучного інтелекту та громадськості;
- запровадження регулярних громадських консультацій щодо нових ініціатив у сфері регулювання штучного інтелекту;
- створення публічний реєстр державних проєктів, які використовують штучного інтелекту, із зазначенням їх мети, ризиків та результатів тощо.

Ці заходи сприятимуть створенню системи регулювання, яка одночасно забезпечить захист прав громадян та розвиток інновацій у сфері штучного інтелекту в Україні.

Особливості укладення, зміни, припинення договору про надання послуг з охорони майн

Договір про надання послуг з охорони майна, як і будь-який інший цивільно-правовий договір, має певні істотні умови, без досягнення

згоди сторін щодо яких договір не буде вважатися укладеним, а отже і не буде мати бажаних правових наслідків.

Відповідно до цивільного законодавства (ст. 638 ЦК України) істотними умовами договору є: умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди¹. Однак, якщо сторони досягли згоди з основних питань, договір набуває чинності навіть без додаткових умов. Такі умови називають «необхідними», і їхній перелік залежить від конкретного виду договору.

Визначення істотних умов для кожного договору залежить насамперед від його змісту. У зв'язку з цим ЦК України часто відсилає до спеціальних норм, які регулюють певний тип договірних зобов'язань, і визнає істотними насамперед ті умови, що визначені законом як обов'язкові для цього виду правовідносин. Проте в законодавстві не завжди прямо вказуються істотні умови.

Важливо відзначити, що в умовах дії правового режиму воєнного стану мають місце певні особливості укладення, зміни, припинення договору про надання послуг з охорони майна. Проаналізуємо такі особливості для бюджетних установ, як замовників послуг з охорони в аспекті порядку розрахунків. До договору включаються зазвичай пункти наступного змісту:

1. Згідно зі статтею 23 Бюджетного кодексу України бюджетні зобов'язання та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення. За відсутності в зазначеному періоді на відповідному рахунку Замовника коштів, виділених на оплату зобов'язань згідно з цим Договором, або необґрунтованої відмови Державної казначейської служби України або її відділення від реєстрації бюджетного зобов'язання, оплату Замовник здійснює протягом 10 (десяти) робочих днів з моменту надходження коштів на рахунок Замовника або протягом 10 (десяти) робочих днів з моменту реєстрації Казначейством відповідного бюджетного зобов'язання. Будь-які штрафні санкції в такому випадку до Замовника не застосовуються.

2. Розрахунок здійснюється з урахуванням положень Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в осо-

¹ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

бливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою КМУ від 09.06.2021р. №590.

3. У разі зменшення бюджетного фінансування на отримання Послуг даний Договір може бути розірвано з попереднім повідомленням про це Виконавця не пізніше ніж за 20 (двадцять) календарних днів до дня розірвання, або обсяг Послуг може бути зменшено залежно від суми отриманого фінансування видатків.

З урахуванням вищезазначеного, в розділ відповідальність сторін також вноситься відповідний пункт: Замовник не несе відповідальність за порушення грошових зобов'язань у зв'язку з несвоєчасним відкриттям бюджетних асигнувань не з вини державного органу (установи, організації), а також несвоєчасним проведенням органами Державної казначейської служби України відповідних платежів.

Не всім виконавцям охоронних послуг до вподоби такі умови, тому з розрахунками за послуги з державного бюджету не всі мають справи.

Також бюджетні установи вносять такий пункт в інші умови договору: Істотні умови Договору не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань Сторонами в повному обсязі, крім випадків, передбачених пунктом 19 Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 року №1178.

Важливою умовою договорів під час воєнного стану є наступне: Сторони гарантують, що не здійснюють будь-яке співробітництво з громадянами російської федерації/республіки білорусь/ісламської республіки іран (крім тих, що проживають на території України на законних підставах); юридичним особам, утвореними та зареєстрованими відповідно до законодавств російської федерації/республіки білорусь/ісламської республіки іран; юридичними особами, утвореними та зареєстрованими відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має часту в статутному капіталі 10 і більше відсотків, якої є російська федерація, громадяни російської федерації/республіки білорусь/ісламської республіки іран (крім тих, що проживають на те-

риторії України на законних підставах), або юридичними особами, утвореними та зареєстрованими відповідно до законодавства російської федерації/республіки білорусь/ісламської республіки іран, крім випадків коли активи в установленому законодавством порядку передані в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Однак дані застереження законодавством не передбачені як істотні умови договору, та включаються до умов договору в основному державними органами як замовниками (хоча і не завжди).

Варто зазначити, що в Законі України «Про публічні закупівлі» враховані й особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених відповідною постановою Кабінету Міністрів України¹. Так, замовники, включно з централізованими закупівельними організаціями, проводять відкриті торги (тендери) для закупівлі: товарів і послуг, якщо їх вартість дорівнює або перевищує 100 тис. гривень; послуг з поточного ремонту – від 200 тис. гривень; робіт – від 1,5 млн. гривень. Якщо вартість товарів і послуг (окрім поточного ремонту) становить менше ніж 100 тис. гривень, послуг з поточного ремонту – менше ніж 200 тис. гривень, а робіт – менше ніж 1,5 млн. гривень, замовники можуть використовувати електронну систему закупівель. У таких випадках допускається використання електронного каталогу для закупівлі товарів без проведення тендеру, тобто шляхом укладення прямого договору.²

Участь у проведенні відкритих торгів («тендерів»), можуть приймати як приватні охоронні компанії, так і Поліція охорони. За результатами проведення яких договір укладається з компанією, яка запропонувала найкращі (вигідніші) умови надання таких послуг.

¹ Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>

² Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

Надавач послуг охорони (охоронна компанія або ФОП), крім обов'язку отримання відповідної ліцензії, повинен правильно здійснювати саму господарську діяльність, і ця діяльність повинна відповідати Ліцензійним умовам провадження охоронної діяльності. Одним з обов'язків тут є надання послуг щодо охорони власності та/або охорони фізичних осіб виключно на підставі письмових договорів охорони.

Отже, укладення будь-якого цивільно-правового договору має певні правила та особливості. Від повноти прописаних домовленостей, врахування всіх можливих ризиків і правильного оформлення договору залежатиме його подальша дія як чинного і законного джерела права, що може забезпечити захист законних прав та інтересів сторін договору. Це ключовий аспект у забезпеченні безпеки та захисту майнових інтересів сторін у відносинах, пов'язаних з охороною майнових цінностей.

Не менш важливим є встановлення механізмів контролю та забезпечення виконання умов договору. До них належать системи моніторингу, регулярні аудити та інші заходи для ефективного функціонування охоронних послуг. У договорі слід конкретизувати типи технічних засобів моніторингу, такі як відеоспостереження, системи доступу, датчики вторгнення, визначити стандарти якості та можливості реагування на аварійні ситуації, узгодити наявність центру керування, де оператори відстежують ситуацію і, при необхідності, надсилають реагуючі групи. Також важливо включити умови регулярної звітності щодо роботи систем моніторингу, зокрема щодо інцидентів та їх розв'язання.

Питання щодо проведення аудиту включає в себе: включення до договору заздалегідь визначений план аудиту (періодичність, обсяг та види аудитів); визначення стандартів, за якими проводитимуться аудити, та чітке формулювання критеріїв успішності; обов'язок охоронної компанії представляти звіти про аудити, включаючи виявлені проблеми та рекомендації з їх вирішення. До інших заходів ефективного функціонування охоронних послуг можна віднести: забезпечення належного рівня кваліфікації персоналу шляхом систематичних тренінгів та сертифікації; план дій на випадок екстрених ситуацій та процедури евакуації; стимулювання охоронної компанії до впровадження новітніх технологій та постійного вдосконалення своїх ме-

тодів роботи; узгодження обов'язку представлення щоденних звітів стосовно подій та виявлених порушень.¹

Що ж стосовно дії правового режиму воєнного стану та укладення договору надання послуг з охорони майна в таких умовах, то необхідно відзначити, що такий договір має додаткові особливості через підвищену загрозу для безпеки та захисту майна під час конфліктних ситуацій. Основні аспекти такого договору повинні: по-перше, враховувати вимоги законодавства щодо воєнного стану; по-друге, передбачати можливість забезпечення безпеки персоналу (а не лише майна); по-третє, враховувати тимчасовий характер воєнного стану та його можливі наслідки для виконання охоронних послуг; по-четверте, включати заходи щодо збереження конфіденційності інформації, а також обмеження доступу до об'єктів охорони; по-п'яте, встановлювати додаткові вимоги до кваліфікації персоналу та застосування технічних засобів безпеки; по-шосте, забезпечувати чіткість визначення відповідальності сторін за порушення умов договору та механізми вирішення спорів.

Отже, договір про надання послуг з охорони майна є важливим правовим інструментом, що забезпечує захист майнових інтересів сторін. Його укладення має відбуватися з урахуванням усіх суттєвих умов та специфічних вимог, які стосуються охоронної діяльності. Відповідальний підхід до формування договору включає визначення чітких обов'язків та прав сторін, встановлення механізмів контролю та звітності, а також порядку вирішення спорів. Ефективно складений договір не лише забезпечує високий рівень безпеки, але й сприяє побудові довгострокових партнерських відносин, базованих на довірі та взаєморозумінні.

Основні завдання, які мають бути досягнуті сторонами при укладанні договору про надання послуг з охорони майна, включають: чітке окреслення предмету договору; визначення прав та обов'язків сторін; узгодження умов та розмірів оплати; визначення терміну дії договору; встановлення критеріїв оцінки якості охоронних послуг, які надаються; розробка алгоритмів контролю та звітності; прописати порядок вирішення спорів, включаючи медіацію, арбітраж та інші

¹ Карташев Д. В. Укладення договору про надання послуг з охорони майна. *Римське право і сучасність: Реалізація і захист речових прав в умовах воєнного стану*: матер. Всеукраїнської конференції (м. Одеса, 25 травня 2024 р.). Одеса: Фенікс, 2024. С. 136-139.

альтернативні методи; передбачити положення про конфіденційність інформації, отриманої під час виконання договору; врахувати такі особливості охоронної діяльності як технічні засоби та інструменти (відеоспостереження, датчики, системи доступу тощо), а також узгодити процедури реагування на надзвичайні ситуації; визначити вимоги до кваліфікації охоронців. Виконання окреслених завдань дозволить створити надійну основу для ефективного співробітництва між замовником і охоронною компанією, забезпечуючи захист майна і законних інтересів обох сторін.

Укладення договору надання послуг з охорони майна у сучасних умовах має свої особливості через зростання вимог до безпеки та захисту майна. Основні аспекти такого договору включають визначення об'єкту охорони, обсягу послуг, технічних засобів захисту, умов оплати та відповідальності сторін.¹

Відповідальність сторін за порушення договору про надання послуг з охорони майна

Аналіз структури договору про надання послуг з охорони майна дає можливість зробити висновок, що він включає умови звільнення виконавця від відповідальності, серед яких:

- заподіяні збитки без вини виконавця в їх спричиненні;
- збитки, спричинені: стихійним лихом або пожежею; недотриманням замовником правил протипожежної безпеки на об'єкті; екологічними катастрофами; аваріями побутових комунікацій на об'єкті; правомірним здійсненням спеціальними службами невідкладних ремонтних чи аварійно-рятувальних робіт; правомірними оперативно-слідчими діями працівників уповноважених правоохоронних органів щодо об'єкта та майна, яке на ньому зберігається; діями охоронників в умовах необхідної оборони або крайньої необхідності; масовими порушеннями громадського порядку; якщо особа, яка протиправно проникла на об'єкт і завдала майнової шкоди замовнику, затримана на місці або під час втечі, і її вина доведена; застосуванням органами державної влади заходів примусу щодо майна за-

¹ Карташев Д. В. Договір про надання послуг з охорони майна: особливості укладення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 617-619.

мовника (арешт, вилучення, конфіскація тощо); розголошен-
ням замовником стороннім особам конфіденційної інформації;
ненаданням виконавцю інформації про порушення цілісності
архітектурно-будівельних конструкцій об'єкта; порушенням
замовником вимог інструкції з користування сигналізацією;
будь-якими діями замовника, які зменшили зону дії сигналіза-
ції; несправністю сигналізації, про яку замовник своєчасно не
повідомив виконавця; проникненням на об'єкт через місця, які
не обладнані засобами сигналізації;

- збитки, коли їх розмір був визначений замовником самостійно
без повідомлення виконавця про порушення цілісності об'єкта
або без участі відповідальних працівників виконавця, а також
за відсутності письмового повідомлення про час визначення
залишків товарно-матеріальних цінностей та розмірів збитків;¹
- якщо особа, яка протиправно проникла в квартиру, затримана
на місці;
- збитки, спричинені замовнику крадіжкою майна, виникли
внаслідок проникнення в квартиру через місця, від обладнання
яких технічними засобами охорони замовник відмовився;
- крадіжка здійснена за період, коли охорона тимчасово не мо-
гла здійснюватися з технічних причин, про що замовника було
заздалегідь сповіщено;
- замовник не здав дублікати ключів від вхідних дверей кварти-
ри, під'їзду, холу тощо, що перешкодило затриманню зловмис-
ника;
- замовник розголосив присвоєний кодовий номер або правила
користування технічними засобами охорони;
- замовник вніс зміни в схему охоронної сигналізації, внаслідок
чого вона не спрацювала;
- інші підстави, визначені в договорі.²

Однією з підстав звільнення виконавця договору від відпові-
дальності є наявність непереборної сили (форм-мажорних об-

¹ Карташев Д. В. До питання про відповідальність сторін за порушення умов договору про надання послуг з охорони майна. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 790-793.

² Карташев Д. В. Договір надання послуг охорони: загальна характеристика. *Римське право і сучасність: цивільне право в умовах війни*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 24 травня 2022 р.). Одеса: Фенікс, 2022. С. 133-135.

ставин). Розглянемо це питання більш детально, адже під час дії правового режиму воєнного стану це питання набуло додаткової актуальності, а тому й у договорі має прописуватися максимально чітко.

Зокрема, в договорі про надання послуг охорони майна сторони передбачають положення, відповідно до якого вони звільняються від відповідальності за часткове або повне невиконання зобов'язань за договором, якщо таке невиконання сталося внаслідок обставин непереборної сили (далі – форс-мажорні обставини).

Під форс-мажорними обставинами розуміються зовнішні та надзвичайні обставини, які не існували під час укладення договору, виникли незалежно від волі сторін, про виникнення яких сторони не могли знати та дії яких сторони не могли перешкодити за допомогою засобів та заходів, застосування яких у конкретній ситуації справедливо було б вимагати та очікувати від будь-якої зі сторін. Форс-мажорними обставинами є такі обставини непереборної сили як пожежі, землетруси, війни, воєнні дії, окупації, терористичні акти, блокади, епідемії, страйки, повені, інші стихійні лиха, які перешкоджають виконанню сторонами своїх зобов'язань.

Документи для засвідчення форс-мажорних обставин мають свідчити про:

- надзвичайність таких обставин (носять винятковий характер і знаходяться за межами впливу сторін);
- непередбачуваність обставин (їх настання або наслідки неможливо було передбачити, зокрема на момент укладення відповідного договору, перед терміном настанням зобов'язання або до настання відповідного обов'язку);
- невідворотність (непереборність) обставин (неминучість події/подій та/або її/їх наслідків);
- причинно-наслідковий зв'язок між обставиною/подією і неможливістю виконання заявником своїх конкретних зобов'язань.

В умовах воєнного стану Торгово-промисловою палатою України ухвалено рішення спростити порядок засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).¹

¹ Засвідчення форс-мажорних обставин в умовах воєнного стану. *Торгово-промислова палата України*: вебсайт. URL: <https://uccr.org.ua/press-center/uccr-news/zasvidchennia-fors-mazhornikh-obstavin-v-umovakh-voiennoho-stanu>

Як приклад, доцільно навести постанову Північного апеляційного господарського суду від 07.09.2023 року на рішення Господарського суду міста Києва від 17.05.2023 року за позовом ТОВ «Безпека Бізнес 2000» до Приватної науково-виробничої компанії «Інтербізнес» про стягнення заборгованості за послуги охорони.¹ Хоча з цими доводами суду важко погодитися, адже відповідач саме і говорить про те, що, у зв'язку з початком воєнних дій, охоронці позивача були відсутні на місцях дислокації об'єкта охорони, а відтак мало місце ненадання відповідачем послуг з охорони.

В умовах дії правового режиму воєнного стану постають додаткові виклики стосовно договірних правовідносин, зокрема і договору про надання послуг з охорони майна. Судова практика з даного питання наразі незначна, однак проаналізуємо наступне судове рішення. Так, у ході розгляду господарського спору, судом встановлені наступні обставини справи. Між позивачем (аптека) та відповідачем (охоронна фірма) був укладений договір, за умовами якого позивач передав, а виконавець прийняв під охорону за допомогою пульта централізованого спостереження об'єкт, а саме: аптеку.

09.03.2022 року о 21:36 год та 10.03.2022 року о 01:00 год до охорнюваного відповідачем об'єкта проникли невідомі особи та скоїли крадіжку належного позивачу майна. У зв'язку з чим, позивач просив суд стягнути з відповідача збитки – суму викраденого майна, оскільки відповідач не виконав покладених на нього обов'язків з охорони об'єкта та не вжив заходів із затримання сторонніх осіб, що скоїли крадіжку.

У даній справі судом був врахований факт, що у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 (із змінами та доповненнями)², на всій території України був введений воєнний стан з 05 години 30 хвилин 24.02.2022 року. Розпорядженням КМУ від 24.02.2022 року³ затверджено План запровадження та забезпечення заходів здійснення

¹ Постанова Північного апеляційного господарського суду від 07.09.2023 року у справі № 910/2071/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113290947>

² Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

³ Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні: розпорядження КМУ від 24.02.2022 № 181-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text>

правового режиму воєнного стану в Україні, яким, зокрема, передбачено запровадження комендантської години (заборони перебування в певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень).

Судом встановлено, що на території Київської області (де знаходився об'єкт охорони) була запроваджена комендантська година з 20:00 до 7:00, яка діяла, зокрема, з 9 по 10 березня 2022 року. Під час комендантської години було заборонено перебувати на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень особи.

Зважаючи на відсутність у працівників відповідача спеціально виданих перепусток на перебування на вулицях та в інших громадських місцях протягом комендантської години 9-10 березня 2022 року (у тому числі з 21:00 год вечора 09.03.2022 року до 07:00 год ранку 10.03.2022 року), а також враховуючи вчинення виконавцем усіх залежних від нього дій, направлених на затримання сторонніх осіб, що незаконно проникли на об'єкт у період охорони (зокрема, сповіщення органів правопорядку та передачу інформації про спрацювання сигналізації на об'єкті замовника та необхідність направлення на об'єкт наряду поліції), суд дійшов висновку про відсутність у діях виконавця ознак протиправної поведінки, що полягає в порушенні умов договору в частині вжиття заходів щодо затримання сторонніх осіб, які проникли на об'єкт, здійснення охорони місця пригоди та організації пошуку «по гарячих слідах» зловмисників та майна. Відтак, позивачем не доведено причинно-наслідкового зв'язку між поведінкою виконавця та заподіяними збитками.¹

Отже, бачимо, що суд прийняв до уваги обмеження, пов'язані з дією комендантської години, що спричинило неможливість виконання своїх обов'язків надавачем послуг та зробив висновок про відсутність у діях виконавця ознак протиправної поведінки.

Висновки

В умовах дії правового режиму воєнного стану договір про надання послуг з охорони майна повинен мати додаткові особливості через

¹ Рішення Господарського суду міста Києва від 25.07.2023 у справі № 910/6459/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112404974>

підвищену загрозу для безпеки та захисту майна під час конфліктних ситуацій. Основні аспекти такого договору повинні враховувати вимоги законодавства щодо воєнного стану; передбачати можливість забезпечення безпеки персоналу (а не лише майна); враховувати тимчасовий характер воєнного стану та його можливі наслідки для виконання охоронних послуг; включати заходи щодо збереження конфіденційності інформації, а також обмеження доступу до об'єктів охорони; встановлювати додаткові вимоги до кваліфікації персоналу та застосування технічних засобів безпеки; забезпечувати чіткість визначення відповідальності сторін за порушення умов договору та механізми вирішення спорів.

Для покращення правового регулювання охоронної діяльності в Україні необхідно створити ефективні механізми захисту прав замовників; посилити контроль за діяльністю охоронних компаній, удосконалити процедури ліцензування; уточнити правовий статус технічних засобів охорони та використання сучасних технологій у сфері охорони; законодавчо врегулювати використання штучного інтелекту під час надання послуг з охорони майна, зменшуючи ризики такого використання; законодавчо та практично подолати виклики стосовно неможливості виконання договору про надання послуг з охорони майна внаслідок воєнних дій, в сірих зонах тощо.

Необхідним є закріплення положення про те, що воєнні дії автоматично визнаються форс-мажорною обставиною, що може тимчасово звільнити виконавця від відповідальності за невиконання договору та визначення механізму підтвердження форс-мажорних обставин.

Ключові слова: правочин, договір, цивільні правовідносини, зобов'язання, договірні зобов'язання, цільно-правовий договір, послуги, охорона майна, цивільно-правова відповідальність, воєнний стан, форс-мажор.